שאמר ה' לאהרן הכהן 'עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת', ומלשון הפסוק 'עבודת מתנה' יש לדרוש שהקדוש ברוך אמר לאהרן 'מתנות הכהונה שנתתי לכם, הרי הם כעבודה', הרי שֶׁעֲשׂוּ אֲכִילַת תְּרוּמָה – החשיב הכתוב אכילת תרומה אף על פי שנעשית בַּגְּבוּלִין – מחוץ למקדש, כַּעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שכן היא אחת ממתנות הכהונה. וזו הייתה כוונתי באומרי 'עבודה עבדתי', שלא באתי אמש לבית המדרש כיון שעסקתי באכילת תרומה.

שנינו במשנה: שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו – שחט את הפסח בי"ד ניסן שחל בשבת, לשם זקן או חולה שאינם יכולים לאכול ממנו כזית, חייב חטאת, כיון שהפסח נפסל בכך ולא ניתנה שבת להידחות מפני שחיטתו. הגמרא דנה אם יש חידוש בהלכה זו, ובשאר הלכות שבמשנה:

מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא – הלא פשוט הוא דין זה, כֵּיוָן דְּהָתָם פָּסוּל – כיון ששם בפרק תמיד נשחט (לעיל סא.) שנינו שפסח ששחטו שלא לאוכליו פסול, מובן מאיליו שהָכָא – כאן באופן ששחטו בשבת, פָּטוּר, וכדין בשבת בשוגג, חַיָּיב חטאת, כדין מחלל שבת שלא במקום מצוה, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: אמנם אין בכך כל חידוש, אך מַשּׁוּם דְּתָנָא סֵיפָא – מאחר ושנה התנא בסיפא שבאופן ששחטו 'לאוכליו ושלא לאוכליו', כיון שבאופן זה הפסח כשר, הרי הוא פָּטוּר, תָּנָא רֵישָׁא חַיָּיב – הקדים ושנה שהשוחט שלא לאוכליו לחוד הרי הוא חייב.

שבה הגמרא ומקשה: וְהָא נַמִּי פְּשִׁיטָא – והרי גם הדין שבסיפא פשוט הוא מאותה סיבה, מַשּׁוּם דְּהָתָם כָּשֵׁר – כיון ששם בפרק תמיד נשחט שנינו שהפסח ששחטו לאוכליו ושלא לאוכליו כשר, מובן מאיליו שהָכָא – כאן באופן ששחטו בשבת, פָּטוּר, וכדין קרבן פסח כשר שדוחה את השבת. שבה הגמרא ומתרצת באופן אחר: לעולם נכון הוא שבשני דינים אלו אין חידוש כלל, אֶלָּא, אֲיִידֵי דְּתָנָא – מאחר ושנה התנא בתחילת המשנה 'שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְשֵׁם בַּשָּׁבָּת חייב', תָּנָא נַמִּי – שנה גם כן את דינו של השוחט 'שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו'. שואלת הגמרא: וְהֵיאַ נוּפָּא – דין זה עצמו [שחטו שלא לשמו] לָמָּה לִי להשמיענו, והרי כבר שנינו לעיל (נט:) שבאופן זה הפסח פסול, וממילא מובן שאם עשה כן בשבת חייב חטאת. משיבה הגמרא: מַשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְאֵיפְלוּגֵי – כיון שרצה התנא להביא מחלוקתם של רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בשוחט שאר זבחים לשם פסח, לפיכך הקדים והביא תחילה דין זה של הפסח ששחטו לשם זבח אחר, כדי להשמיענו שאף רבי יהושע שפוטר בדבר מצוה מודה כאן שחייב, משום ששינהו לדבר האסור.

במשנתנו שנינו, שבאופנים שהקרבן פסול, חייב חטאת משום חילול שבת, והיינו משום מלאכת 'שוחט'. הגמרא מבררת ענין זה: אָמַר לֵיהּ [–לו] רַב הוּנָא בַּר חִינָּנָא לְבֶרְיֵהּ [–לבנו], כִּי אָזְלַת לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי זְרִיקָא – כאשר תלך לפני רבי זריקא, בָּעֵי מִינֵּיהּ – שאל אותו כדלהלן, לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר במסכת שבת (קו.) מְקַלְקְלִין בְּחַבּוּרָה פָּטוּר – העושה חבורה בשבת על מנת לקלקל פטור, וכפי שבשאר ל"ט מלאכות ההלכה היא שכל המקלקלים על ידי מלאכתם פטורים, ואין החובל בשבת חייב אלא אם כן מתקן על ידי מעשיו [וכגון השוחט את הבהמה, שמתירה באכילה, או החובל בבהמתו מפני שצריך את דמה כדי להאכילו לכלבו], 'שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו ששנינו במשנתנו שחַיָּיב', מַה תִּיקֵּן בשחיטה זו, והלא פסלו בכך, ואסרו באכילה, ונמצא שלא תיקן כלום בשחיטתו ויש לפטרו מחטאת. ואכן כשבא בנו של רב הונא בר חיננא שאל זאת את רבי זריקא, והשיב לו רבי זריקא, תִּיקֵּן 'אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ', כלומר, אף שהקרבן פסול, יש בו תקנה מסוימת, שהרי שנינו בזבחים (פד.) שכל הקרבנות שנפסלו בעזרה, אם העלו את אימוריהם למזבח כדי להקטירם, לא ירדו אלא יוקטרו, ואף שלכתחילה אסור להעלות אימורי הקרבן הפסול ולהקטירם, די באפשרות זו כדי להחשיבו כמתקן, שהרי הקרבן הוכשר באופן מסוים, ולכן חייב.

עוד נשאל רבי זריקא: ומה ששנינו בהמשך המשנה 'שְׁחָטוֹ [–שחט בשבת את קרבן הפסח] וְנִמְצָא בַּעַל מוּם חַיָּיב, מַה תִּיקֵּן בשחיטה זו, והרי לגבי קרבן בעל מום שנשחט, שנינו בזבחים (שם) שאף אם עלו אימוריו למזבח צריך להורידם, כיון שלא היה פסולו בקודש, שכן רק באלו שפסולם היה בעזרה נאמר בהם הדין 'אם עלו לא ירדו'. השיב רבי זריקא: תִּיקֵּן בָּדוּקִין שֶׁבָּעֲיָן – אף בשחיטה זו יש תיקון, כיון שמשנתנו עוסקת באופן שהמום שיש בבהמה הוא 'דק', דהיינו קרום דק המכסה את עינה של הבהמה, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא – והיא שנויה כדעת רבי עקיבא דְּאָמַר במשנה (שם), שאף קרבנות בעלי מומין אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ, ומבואר בגמרא (שם פה:) שכוונתו למום זה.

שאלה נוספת: ומה ששנינו במשנתנו 'שְׁחָטוֹ [–שחט בשבת את קרבן הפסח] וְנִמְצָא טְרֵיפָה בַּסֵּתֶר פָּטוּר', ויש לדייק מכך, הָא בְּגָלוּי – אבל אם היתה הטריפה במקום גלוי, חַיָּיב, וכי מַה תִּיקֵּן בשחיטה זו, הלא פסלה מלהקריב על גבי המזבח, ובטריפה לדברי הכל אף אם עלו אימוריה למזבח ירדו ואין להקריבם כלל. השיב רבי זריקא: אף בשחיטה זו תִּיקֵּן לְהוֹצִיא את הבהמה מִידֵי טומאת נְבֵילָה, שכן אם היתה מתה מעצמה היה בשרה מטמא בטומאה זו, מה שאין כן עתה שנשחטה.

הגמרא מביאה קושיא נוספת לגבי שחיטה פסולה בשבת: מַתְקִיף לָהּ רַבִינָא – הקשה רבינא, הָא דְּתַנְיָא – מה ששנינו בברייתא, הַשּׁוֹחֵט בשוגג קרבן חַטָּאת בַּשַּׁבָּת, בַּחוּץ – מחוץ לעזרה, לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, חַיָּיב עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת, שהרי עבר על שלשה איסורים, חילול שבת, שחיטת קדשים מחוץ לעזרה, ושחיטה לשם עבודה זרה. ולדברי האומר 'מקלקל בחבורה פטור' יש להקשות, מַה תִּיקֵּן בשחיטתו שיתחייב עליה מצד חילול שבת, והרי בשר בהמה זו אסור באכילה. ובזה אין לתרץ שתיקן בכך שמטהר את הבהמה מידי נבילה, שכן אף עתה מטמאה היא אפילו בטומאת אהל, כדין תקרובת עבודה זרה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב עֻוירָא, אדם זה תיקן בשחיטתו בכך שֶׁמּוֹצִיאוֹ מִידֵי איסור 'אֹכֶר מַן הַחַי', ואף שבין כך אסור באכילה משום קודש פסול ומשום תקרובת עבודה זרה, זהו דווקא לבני ישראל, אבל לבן נח שאין הבשר נאסר עליו מחמת איסורים אלו, אם היה אוכלו קודם שנשחט, היה חייב מיתה משום איסור אבר מן החי, ואדם זה תיקנו בשחיטתו שבן נח האוכל ממנו אינו חייב מיתה.

שנינו במשנה: שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע וכו' שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או שנטמאו פטור מפני ששחט ברשות.

הגמרא מביאה את דברי רב ובהמשך מקשה מדבריו על ברייתא ששנינו על משנתנו: אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, אָשָׁם שֶׁנִּיתַּק לִרְעִיָּה – קרבן אשם שבעליו מתו או נתכפרו באשם אחר, אינו ראוי להקרבה כלל, לא לאשם ולא לעולה, וכיון שהקרבן גופו קדוש מנתקים אותו מדין הקרבה ומהשמירה ששמרוהו ממום ומוציאים אותו לרעייה בשדה הפקר, עד שיסתאב ויומם, כדי שיוכלו לפדותו ולקנות בדמיו עולת נדבה לקיץ המזבח. ואם אירע שמסרוהו לרעייה ובעל הקרבן לא המתין שיפול בו מום אלא הביאו לעזרה וְשָׁחֲטוֹ סְתָם, הרי זה כָּשֵׁר לְעוֹלָה – עולת נדבה של קיץ המזבח, הואיל וסוף סוף דמי הבהמה עומדים לשם קרבן עולה. מוכיחה הגמרא: אַלְמָא קָסָבַר – מדברי רב שהכשיר בהמה זו לקרבן עולה אף שלא נעקר שם 'אשם' ממנה, מוכח שלֹא בָּעֵי עֲקִירָה – בהמה שהקדישוה לקרבן מסוים ועתה עומדת לשם קרבן אחר, שחיטתה כשירה אף ללא עקירת שם הקרבן הקודם.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי, אם אין עקירה מעבבת, מפני מה דיבר רב דוקא באופן של אשם שניתק לרעייה, הרי אפילו כִּי לֹא נִיתַּק לרעייה אלא משעה שנתכפרו בעליו באשם אחר נַמִּי – גם כן יהיה דינו ששחטו סתם כשר לעולה, הואיל ודמיו עומדים לשם עולה. מתרצת הגמרא: גְּזִירָה היא שגזרו חכמים שאשם לפני ניתוק לרעייה אינו כשר לעולה אף על פי שבעליו כבר לְאַחַר כַּפָּרָה, אָטוּ – בגלל החשש, שמא יעשה כן גם לִפְנֵי כַּפָּרָה. כלומר, אדם שהתחייב אשם והקדיש קרבן לכפרתו וקודם שנתכפר בו התחייב גם בקרבן עולה, עלול לטעות ולחשוב שמותר להקריב בהמת אשם לשם עולה, ונמצא קרבנו פסול הואיל וסתמו עומד לשם אשם ואסור לשנות בהמת קרבן משם אחד לשם אחר. לפיכך גזרו

המשך בעמוד קמו

ופסלו אשם קודם ניתוק אפילו אם בעליו כבר נתכפרו.
הגמרא מביאה מקור לכך: **וּמִנְחָה תֵּימְרָא** – ומניין תאמר שגוזרים
גזירה זו, **דְּתַנְיָן** (תמורה כ:) **אָשָׁם שֶׁמֵּתוּ בְּעָלָיו אוֹ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעָלָיו,**
יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב ויפול בו מום הפוסלו למזבח, **וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו**
לִנְדָבָה – עולת נדבה של קיץ המזבח. זו דעת תנא קמא. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
אוֹמֵר, יָמוּת, דינו כחטאת ונועלים אותו בחדר בלא מזון עד שימות
מאליו. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר,** ירעה עד שיסתאב ויפול בו מום **וְיִמָּכֵר**
וְיָבִיא בְּדָמָיו עוֹלָה – עולת יחיד. מדייקת הגמרא בדברי רבי יהושע:
בְּדָמָיו של קרבן האשם **אִין** – כן מביאים עולה, **אֲבָל** את הקרבן
גּוּפוֹ לֹא יביא לשם 'עולה', ואף על פי שבעל הקרבן נתכפר ורוצה
להקריב את אשמו בקרבן עולה בשביל עצמו, אסור לו להקריב
בהמה זו אלא חייב לקנות בהמה אחרת, ובהכרח היינו משום
דִּרבי יהושע **גָּזַר לְאַחַר כַּפָּרָה אָטוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה.** מסיקה הגמרא:

שָׁמַע מִינָּהּ – אכן יש מכאן הוכחה שגוזרים לאחר כפרה אטו לפני
כפרה. מסקנת הדברים היא, שקרבן אשם לאחר ניתוק, לכתחילה
ימכר ויביא בדמיו עולה ובדיעבד אם 'שחטו סתם כשר לעולה',
קודם ניתוק אסור להקריבו לעולה מדרבנן משום גזירה, וקודם
כפרה אסור להקריבו לעולה מדאורייתא כיון שאין לשנות בהמת
קרבן משם זה לשם אחר כל זמן שעומד לשמו.
הגמרא מביאה ברייתא ששנינו על משנתנו ומקשה ממנה על רב,
שלפי דבריו אשם ששחטו סתם כשר לעולה משום שאין עקירה
מעכבת וממילא הוא הדין גם קרבן פסח יהא כשר לשלמים בלי
עקירת שם 'פסח', ודין זה נסתר מהברייתא. **אֵיתִיבֵיהּ** – הקשה **רַב**
חִסְדָּא לְרַב הוּנָא, שנינו במשנה, **שָׁחֲטוֹ** בשבת **וְנוֹדַע שֶׁמֻּשְׁכּוּ בְּעָלִים**
אֶת דָּמוֹ וכו' או שנטמאו או שמתו,

וְתָנֵי עֲלָהּ – ושנינו בברייתא ששנויה על משנתנו, בַּחוֹל כִּי הַאי גַּוְונָא – בערב פסח שחל בחול ואירע בו כגון דבר זה, הואיל ויכול לשורפו, יִשָּׂרֵף מִיָּד מפני שהוא פסח שנשחט שלא למנוייו, ואין צורך להמתין עד שתתעבר צורתו. אִי אָמְרַת בִּשְׁלָמָא שקרבן שנתבטלה ממנו סיבת הקרבתו בָּעֵי עֲקִירָה של שם הקרבן הקודם על מנת להתיר הקרבתו לקרבן אחר, מובן כי הַאי – קרבן פסח שבעליו משכו ידיהם, מתו או נטמאו, עדיין פֶּסַח הוּא, שהרי לא נעקר ממנו שמו, וְכֵיוָן דְּלֵית לֵיהּ [–שאין לו] כַּפָּרָה, ונשחט שלא למנוייו, הֲוָה לֵיהּ [–יש לו] פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, אֲמְטוּ לְהָכִי – ומפני כך, אמר התנא בברייתא יִשָּׂרֵף מִיָּד. אֶלָּא אִי אָמְרַת שקרבן שנתבטלה ממנו סיבת הקרבתו לֹא בָּעֵי עֲקִירָה ומאליו הוכשר לשם קרבן אחר, יש להקשות הלא פסח שאין לו בעלים, כבר מֵרִיעָא, לפני שחיטה, הֲוָה לֵיהּ – היה עליו שם שְׁלָמִים, וּפְסוּלוֹ מִשּׁוּם מַאי, ודאי שלא בגופו אלא מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר, והוא, דְּהשוחט שחשב שזה קרבן פסח קָא שָׁחֵיט לֵיהּ [–שחטו] אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם בזמן שחיטת הפסח עם כל שאר הפסחים, ועבר על מצות 'השלמה', אם כן אין דינו להישרף מיד אלא עִיכּוּר צוּרָה בָּעֵי – צריך להמתין עד שתעבור צורת הבשר. דְּתַנְיָא, זֶה הַכְּלָל, כֹּל קרבן שֶׁפְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, כגון שהקריבוהו במחשבת פיגול, בשרו נעשה 'נותר', נטמא או יצא מחוץ למחיצתו, יִשָּׂרֵף מִיָּד. אולם אם פסולו בַּדָּם, כגון נשפך דם הבהמה מצווארה על הרצפה ואספו הכהן לתוך כלי שרת ולא נעשתה 'קבלת הדם' בכלי, וּבְבָעֲלִים, כגון פסח שנשחט ונזרק דמו ולאחר מכן נטמאו בעליו או מתו, אין זה פסול בגופו ולא ישרף לאלתר מפני בזיון קדשים, אלא ממתינים לבוקר שֶׁתַּעֲוִבֵר צוּרָתוֹ ויחשב 'נותר' ויפסל בלינה ובבך יהא פסולו בגופו, וְבבוקר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. סיכום השאלה: לפי מה ששנינו בברייתא זו שרק קרבן שפסולו בגופו ישרף מיד, מוכח שהתנא בברייתא דלעיל שאמר לגבי קרבן פסח 'ישרף מיד' סובר שצריך עקירה [ולכן כל שלא נעקר ממנו שם 'פסח' הרי זו שחיטה שלא למנוייו ופסולו בגופו], ודעתו סותרת את דברי רב שאמר שקרבן אשם שניתק לרעייה ושחטו סתם כשר לעולה גם בלא עקירה.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא, לעולם דעת רב שצריך עקירה, וְלֹא תֵּימָא – אל תאמר בדברי רב, אשם שניתק לרעיה וְשָׁחֲטוֹ סְתָם – שלא לשם קרבן מסוים, כְּשֵׁר לְשׁוּם עוֹלָה, אֶלָּא אֵימָא – אלא אמור כך בגירסת דבריו, שֶׁחֲטוֹ לְשׁוּם עוֹלָה, ובשחיטה זו נעקר ממנו שם 'אשם', כָּשֵׁר. מסכמת הגמרא: אִילְמָא – מוכח, שלפי רב, בָּעֵי עֲקִירָה, וצריך עקירת שם אשם על מנת להקריבו לעולה.

שנינו במשנה לעיל (סג.), השוחט פסח בתוך המועד ויש חמץ ברשותו, לפי רבי שמעון, אם הקריבו לשם 'פסח' לא עבר על 'לא תשחט על חמץ דם זבחי' (שמות לד כה) מפני שהמועד אינו זמן הראוי לזביחת פסח, ואם שחטו לשם 'שלמים' עבר ולוקה עליו הואיל וקרבנו זבח כשר ושחיטתו שחיטה ראויה. דייקה הגמרא (סד.) מלשון המשנה, שאם שחטו במועד לא לשם פסח או שלמים אלא שחטו 'סתם' אינו לוקה. על פי דיוק זה רצתה הגמרא להוכיח שדעת התנא במשנה שצריך עקירה, שאם לא כן הרי הקרבן נעשה שלמים מאליו, אלא ודאי טעמו הוא שקרבן פסח בשאר ימות השנה אינו נחשב שלמים עד שיעקר שם 'פסח' ממנו, ולכן שחיטתו במועד 'סתם' אינה שחיטה ראויה.

מקשה הגמרא: וּלְרַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָּא דְּאָמַר, נְזָרְקָה מִפְּנֵי חֲבוּרָה וְאָמְרִי – הודו חבורת החכמים כולה ואמרו, שאין להוכיח מהמשנה המובאת לעיל שצריך עקירה, שהרי יתכן שבמשנה מדובר בקרבן ששם 'פסח' עליו, כְּגוֹן שֶׁחָיוּ הבְּעָלִים של הקרבן טָמְאוּ מֵתִים וְדינם שהם נִדְחִין משחיטת הפסח של י"ד בניסן לְפֶסַח שֵׁנִי, ובימי המועד עדיין מוטלת עליהם חובת קרבן פסח ואין בהמתם נעשית שלמים בלי עקירת שם 'פסח', ולכן אם שחטו 'סתם' אינו עובר על 'לא תשחט' שהרי זה פסח שנשחט שלא בזמן הראוי לזביחתו. מדייקת הגמרא מדברי החכמים: הַאי – קרבן פסח זה, של טמאי מתים שעדיין חייבים בפסח, הוּא דְּבָעֵי עֲקִירָה, הָא בָּעֲלְמָא – אבל בדרך כלל, בשאר כל הקרבנות לֹא בָּעֵי עֲקִירָה, אם כן קשה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר, איך נבאר את דעת התנא בברייתא שאמר שפסח שנשחט ונודע שמשכו בעליו ידיהם ממנו 'ישרף מיד', הלא אינו צריך עקירה ונעשה מאליו שלמים ואין פסולו בגופו.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, הגירסא בדברי רב היא כפי שגרסנו בתחילה שמדובר באשם שניתק לרעיה ששחטו 'סתם' והוא 'כשר לעולה' כיון שעומד לעולה, ואין צריך עקירה של שם 'אשם' ממנו, וכמו כן מותר הפסח ששחטו 'סתם' כשר כיון שהוא עומד לשם שלמים, וְהָכָא, בברייתא ששנינו שפסח שבעליו משכו ידיהם או מתו או נטמאו 'ישרף מיד', בְּמַאי עָסְקִינַן – במה מדובר, בְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁוּ את הכבש לשם קרבן פסח קוֹדֶם חֲצוֹת היום בערב פסח, וּמֵתוּ הבְּעָלִים המנויים עליו אַחַר חֲצוֹת היום, ונמצא דַּהֲוָה לֵיהּ – שיש לו לקרבן דין נִרְאֶה וְנִרְאֶה, כלומר, בחצות היום שהוא זמן הראוי לשחיטת הפסח היה הקרבן 'נראה' [ראוי להקרבה] וקבעתו חצות לשם 'פסח', אולם בזמן השחיטה בפועל כבר מתו בעליו ו'נדחה', וְכלל הוא שכָּל קרבן הַנִּרְאֶה – שהיה ראוי למזבח, וְחזר ונִרְאֶה – נעשה 'דחוי' מהמזבח, שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִרְאֶה, אלא 'דחוי' הוא מן המזבח לגמרי, וקרבן זה אינו ראוי אפילו לשם שלמים, ולכן אמר התנא בברייתא שהקרבן 'ישרף מיד'. נמצא שהברייתא מבוארת גם לפי הדעה שלא צריך עקירה, ואין ממנה סתירה לדעת רב, והגירסא בדבריו 'שחטו סתם כשר לעולה'.

דוחה הגמרא: מִידֵּי הוּא תַּנָּאָה, כלום לא הובא הטעם של 'דיחוי', אֶלָּא כדי שדעת התנא הברייתא שאמר 'ישרף מיד' תהיה מיושבת גם לְפִי דעת רַב שסובר שקרבן לא צריך עקירה. אכן אין זה מיישב, הָא אָמַר רַב בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נִדָּחִים – קרבן שנדחה מהמזבח בהיותו חי אינו 'דחוי' לגמרי ואם חזר לכשרותו שוב נעשה ראוי למזבח. נמצא שאפילו אם מדובר בקרבן פסח שמתו בעליו אחר חצות, אמת היא שבטל ממנו דין קרבן 'פסח' אולם לא נדחה מן המזבח לגמרי, ולפי רב שלא צריך עקירה נעשה 'שלמים' מאליו והקרבתו כשירה, וחוזרת הקושיא מדוע אמר התנא בברייתא 'ישרף מיד'.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא, לעולם סובר רב שאין צריך עקירה, ומה ששנינו בברייתא שהקרבן ישרף מיד, הָא מַנִּי – כדעת מי היא, כדעת רַבִּי אֶלִיעֶזֶר הִיא שנויה, דְּאָמַר (לעיל סב:), וְכֵן הַשּׁוֹחֵט בבש או עז שהופרשו לשם קרבנות אֲחֵרִים, והתכוין לְשֵׁם פֶּסַח, הרי זה פָּסוּל, משום דַּהֲוָה לֵיהּ פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ, ולפי שיטתו מבוארת דעת התנא בברייתא שפסח זה נעשה מאליו שלמים ושחיטתו לשם פסח פוסלתו בגופו ולפיכך ישרף מיד.

שואלת הגמרא: וְאִי – אם הברייתא דעת רַבִּי אֶלִיעֶזֶר הִיא, הלא שנויה היא על משנתנו שפטרה [מחטאת] את השוחט בשבת, ואילו לדעת רבי אליעזר [השנויה בתחילת המשנה], חַטָּאת נָמֵי מְחַיֵּיב – בנוסף לדין שריפת הקרבן בערב פסח שחל בחול, יש גם חיוב חטאת לשוחט בשחל בשבת, דְּהָא לֵית לֵיהּ לְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר – שהרי אין רבי אליעזר סובר כרבי יהושע שהטוֹעֶה בְּרֹבֶר מְצוָה פָּטוּר, אלא הוא סובר שהטועה חייב חטאת, ושחיטת שלמים לשם פסח שהיא שחיטה פסולה אסורה בשבת, ולכן השוחט בשבת קרבן זה שנעשה 'שלמים' חייב חטאת. מסקנת הדברים, התנא במשנתנו שפוטר מחטאת סובר כרבי יהושע שהטועה בדבר מצוה פטור וחולק על רבי אליעזר, ולפי זה מוכרח שגם התנא הברייתא ששנה דבריו על משנתנו חולק על רבי אליעזר, ואינו סובר שהשוחט אחרים לשם פסח פסול, וחזרה השאלה מדוע אמר שהפסח 'ישרף מיד' הלא אין פסולו בגופו.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא, תַּרְגְּמָא [–העמיד וביאר] רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב סָלָא חֲסִידָא קַמֵּיהּ [–בפני] דְּרַב פָּפָּא, הָא מַנִּי – הברייתא כדעת מי היא, כדעת יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא, דְּתַנְיָן (זבחים ב.) יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי אוֹמֵר, הַנִּשְׁחָטִים – כל הקרבנות ששחטם בערב פסח לְשֵׁם פֶּסַח, וְכן אם שחטם בימות השנה לְשֵׁם חַטָּאת, פְּסוּלִים. אַלְמָא – מוכח מדבריו שסובר ששלמים ששחטו לשם פסח, פְּסוּלוֹ בְּגוּפוֹ הִיא, וּמִשּׁוּם הָכִי

המשך בעמוד כ

אמר התנא בברייתא **יְשָׁרֵף** מֵיָד כדין קרבן שנפסל ופסולו בגופו, **וּבְפָטוּרֵי** – אבל לגבי פְּטוּר מחטאת, **סָבַר לָהּ** – סובר יוסף בן חונאי **בָּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ**, שהטועה בדבר מצוה פטור. ולפי דעה זו נשנה הדין במשנתנו שהשוחט בשבת פטור כיון שטעה בדבר מצוה, ובברייתא השנויה על המשנה הוסיף התנא ואמר שאם אירע כך בחול 'ישרף מיד', כיון שקרבן שאינו פסח הנשחט 'לשם פסח' פסול בגופו.

הגמרא מביאה תירוץ אחר לסתירה בין רב לבין התנא בברייתא: **רַב אָשֵׁי אָמַר, רַב** שהכשיר קרבן אשם שניתק לרעיה ונשחט סתם, אכן סובר שאין צריך עקירה, וכדעה זו סובר אף התנא במשנתנו, שכן תנא זה של משנתנו **דְּאָמַר** – סובר **כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה**. **דְּתַנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר**, שחטו [את הפסח] ונודע שמשכו בעלים ידיהם ממנו או מתו או נטמאו, **אִם** חל בשבת **רֹאשׁ שָׁהוּת בַּיּוֹם** עד שעת השחיטה שבו יכול היה השוחט **לֵידַע אִם מָשְׁכוּ בְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם, אוֹ שֶׁמֵּתוּ, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ**, אין השוחט נחשב טועה בדבר מצוה אלא שוגג וחַיָּיב חטאת, **וּכשחל** בחול **תְּעוּבַּר צוּרָתוֹ** של הקרבן **וְיֵיצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה**. מבורר רב אשי: **מַאי מַעֲמָא**, של רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שסובר שהקרבן טעון עיבור צורה, **לָאו מִשּׁוּם** שסובר **דְּלֹא בָּעֵי עֲקִירָה**, וקרבן פסח שבעליו משכו ידיהם, מתו או נטמאו, נעשה מאליו שלמים ואין פסולו בגופו אלא משום 'דבר אחר' שהקריבוהו אחר תמיד של בין הערבים, ולפיכך לא יצא לבית השריפה עד שתעובר צורתו.

סיכום התירוץ של רב אשי: רב והתנא במשנה סוברים כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן ברוקה החולק על התנא בברייתא. לפי דעתם קרבן פסח שמתו בעליו נעשה שלמים מאליו, ושחיטתו בזמן הקרבת הפסח פוסלתו רק משום 'דבר אחר' ותעובר צורתו. ואילו לדעת התנא בברייתא קרבן פסח שמתו בעליו שם 'פסח' עליו עד שיעקר שמו ממנו, ושחיטתו בזמן הקרבת הפסח פוסלתו בגופו וישרף מיד.

דוחה הגמרא: **מַאי** – מנין לך שרבי ישמעאל סובר שאין צריך עקירה, **דִּילְמָא** – יתכן שטעמו שאין שורפים מיד **מְשׁוּם דְּסָבַר לָהּ כָּתָנָא דְּבֵי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, דְּאָמַר, אֲפִילּוּ פִּיגּוּל** – קרבן שאחת מארבע עבודותיו [שחיטתו, קבלת דמו, הולכת דמו, זריקת דמו] נעשתה במחשבת פיגול ופסולו בגופו, **נַמִּי בָּעֵי עֲקִירָה**. וטעמו דְּיָלְפִינַן – שלומד גזירה שוה, **עָוֹן עָוֹן מִנּוֹתָר**, שנאמר בפיגול (ויקרא ז יח) 'וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא' ונאמר בנותר (שם יט ח) 'וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא', 'עונה' 'עונו' באו ללמד גזירה שוה, כשם שהנותר מבשר הקרבן טעון עיבור צורה, גם פיגול טעון עיבור צורה. ולכן פסח שנשחט ונודע שמשכו בעליו ידיהם, או נטמאו או מתו, ממתינים עד שתעובר צורתו ורק אחרי כן יצא לבית השריפה. ומוכיחה הגמרא, **דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי** – שאם לא תאמר שטעמו של רבי ישמעאל שגם קרבן שפסולו בגופו טעון עיבור צורה, אלא תאמר שטעמו הוא שאין צריך עקירה, אכן מובן שבאופן שבעלי הקרבן משכו ידיהם או מתו, קרבנם נעשה שלמים מאליו ופסולו משום דבר אחר ולכן לא ישרף מיד, אולם לגבי האופן של **נִּטְמְאוּ בְּעָלִים**, שעדיין מוטלת עליהם חובת קרבן פסח ואין בהמתם נעשית שלמים בלי עקירת שם 'פסח', **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר לגביו את דברי רבי ישמעאל שהקרבן טעון עיבור צורה, **הָא דַּאי בָּעֵי עֲקִירָה** של שם 'פסח' מהקרבן כדי להחשיבו 'שלמים', **וכפי דְּאָמַר רַבִּי חִייָא בַּר גַּמְדָּא נְזִירָה מִפֵּי חֲכִמָה כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בְּעָלִים טְמֵאֵי מֵת וְנָזְרוּ לְפֶסַח שֵׁנִי**. ומאחר שרבי ישמעאל כלל יחד את האופן של משיכת ידי הבעלים והאופן של מיתה, יחד עם האופן של טומאה, משמע שבכל האופנים תעובר צורתו, ואפילו קרבן שפסולו בגופו [נטמאו בעלים] טעון עיבור צורה. נמצא שאין טעמו של רבי ישמעאל משום שאין צריך עקירה אלא שסובר כתנא דבי רבה בר אבוה שאפילו פסולו בגופו טעון עיבור צורה, ותירוצו של רב אשי נדחה.

הגמרא חוזרת לתירוץ הקודם. מסיקה הגמרא: **אֶלָּא מְחַוְּרְתָּא** – ברור הדבר, **כְּדִשְׁנֵי מַעְיְקָרָא** – כפי התירוץ שתירץ רב יוסף בריה דרב סלא חסידא בתחילה. כלומר, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סובר שקרבן הפסול בגופו טעון עיבור צורה, והברייתא ששנינו בה שקרבן פסח שנשחט ונודע שמתו בעליו או משכו ידיהם 'ישרף מיד', דעת **יוֹסֵף בֶּן חוֹנַאי הִיא**, וטעמו מפני שהקרבן נעשה שלמים מאליו בלי עקירה, וכששחטו 'לשם פסח' הרי זה קרבן אחר שנשחט לשם פסח ופסולו בגופו, ודעתו היא שקרבן הפסול בגופו אינו טעון עיבור צורה.

הדרן עלך אלו דברים